

הלכות תעניות פרק ב

פרק ב

צרות הציבור שמתענין עליהם

רשימת צרות הציבור ודינם

הרשימה

א.

אלו הן הצרות של ציבור שמתענין ומתריעין עליהן,

- על הצרת שונאי ישראל לישראל,
- ועל החרב,
- ועל הדבר,
- ועל חיה רעה,
- ועל הארבה,
- ועל החסיל,
- ועל השידפון,
- ועל הירקון,
- ועל המפולת,
- ועל החליים,
- ועל המזונות,
- ועל המטר:

ב.

כל עיר שיש בה צרה מכל אלו - אותה העיר מתענה ומתרעת עד שתעבור הצרה, וכל סביבותיה - מתענות ולא מתריעות, אבל מבקשים עליהם רחמים.

ובכל מקום אין צועקין ולא מתריעין בשבת, כמו שאמרנו, חוץ מצרת המזונות, שצועקין עליה אפילו בשבת, אבל אין מתריעין עליה בחצוצרות בשבת:

פרטי הדברים

הצרת שונאי ישראל¹

א.

על הצרת שונאי ישראל לישראל כיצד?

גויים שבאו לערוך מלחמה עם ישראל, או ליטול מהם מס, או ליקח מידם ארץ, או לגזור עליהם שמד אפילו במצוה קלה - הרי אלו מתעניין ומתריעין עד שירוחמו,

וכל הערים שסביבותיהם - מתעניין אבל אין מתריעין, אלא אם כן תקעו להתקבץ לעזרתן:

על החרב

ד.

על החרב כיצד?

אפילו חרב של שלום, כגון שערכו מלחמה גויים עם גויים ועברו במקום ישראל, אף על פי שאין ביניהן ובין ישראל מלחמה - הרי זו צרה, ומתעניין ומתריעין עליה, שנאמר "וחרב לא תעבור בארצכם" (ויקרא כ"ו), מכלל שראיית המלחמה צרה:

דבר

ה.

איזה הוא דבר?

עיר שיש בה חמש מאות רגלי, ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה.

יצאו ביום אחד, או בארבעה ימים - אין זה דבר.

היו בה אלף, ויצאו ממנה שישה מתים בשלשה ימים זה אחר זה - הרי זה דבר.

יצאו ביום אחד, או בארבעה ימים - אין זה דבר.

וכן לפי חשבון זה.

ואין הנשים והקטנים והזקנים ששבתו ממלאכה בכלל מנין אנשי המדינה לענין זה:

1.

היה דבר בארץ ישראל - מתעניין שאר גלויות ישראל עליהם.

היה דבר במדינה, ושיירות הולכות ובאות ממנה למדינה אחרת - שתיהן מתענות, אף על פי שהן רחוקות זו מזו:

אין מתענין על חיה רעה אלא בזמן שהיא משולחת.

כיצד?

נראתה בעיר ביום - הרי זו משולחת.

נראתה בשדה ביום, אם ראתה שני בני אדם ולא ברחה מפניהם - הרי זו משולחת.

ואם היתה שדה הסמוכה לאגם, וראתה שני בני אדם ורדפה אחריהם - הרי זו משולחת,

לא רדפה אחריהם - אינה משולחת.

ואם היתה באגם, אפילו רדפה אחריהם - אינה משולחת, אלא אם כן טרפה שניהם ואכלה אחד מהן,

אבל אם אכלה שניהם באגם - אינה משולחת, מפני שזה הוא מקומה, ומפני הרעבון טרפה, לא מפני שהיא משולחת:

בתים הבנויים במדברות ובארצות הנשמות, הואיל והן מקום גדודי חיה, אם עלתה לגג ונטלה תינוק מעריסה - הרי זו משולחת,

ואם לא הגיעה למידה זו - אינה משולחת, שאלו בני אדם הם שסיכנו בעצמן ובאו למקום החיות:

שאר מיני רמש הארץ ורמש העוף ששולחו והזיקו, כגון שילוח נחשים ועקרבים, ואין צריך לומר צרעין ויתושין והדומה להן - אין מתענין עליהן ולא מתריעין, אבל זועקין בלא תרועה:

י.

על הארבה ועל החסיל, אפילו לא נראה מהן אלא כנף אחד בכל ארץ ישראל
- מתענין ומתריעין עליהן.

ועל הגובי - בכל שהוא.

אבל החגב - אין מתענין עליו ולא מתריעין, אלא זועקין בלבד:

שידפון וירקון

יא.

על השידפון ועל הירקון - משיתחיל בתבואה.

ואפילו לא התחיל אלא במקום קטן כמלוא פי תנור - גוזרין עליו תענית
ומתריעין:

מפולת

יב.

על המפולת כיצד?

הרי שרבתה בעיר מפולת כתלים בריאים, שאינן עומדין בצד הנהר - הרי זו
צרה, ומתענים ומתריעין עליה.

וכן, על הרעש ועל הרוחות שהן מפילין הבנין והורגין - מתענין ומתריעין
עליהן:

חליים

יג.

על החליים כיצד?

הרי שירד חולי אחד לאנשים הרבה באותה העיר, כגון אסכרה או חרחור וכיוצא בהן, והיו מתים באותו החולי - הרי זו צרת ציבור, וגוזרין לה תענית ומתריעין.

וכן חיכוך לח - הרי הוא כשחין פורח, ואם פשט ברוב הציבור מתענין ומתריעין עליו,

אבל חיכוך יבש - צועקין עליו בלבד:

מזונות

י.ד.

על המזונות כיצד?

הרי שהוזלו דברים של סחורה שרוב חיי אנשי אותה העיר מהן, כגון כלי פשתן בבבל, ויין ושמן בארץ ישראל, ונתמעט המשא והמתן עד שיצטרך התגר למכור שוה עשרה בשישה ואחר כך ימצא לוקח - הרי זו צרת ציבור ומתריעין עליה, וצועקין עליה בשבת:

מטר

טו.

על המטר כיצד?

הרי שרבו עליהן גשמים עד שיצרו להן - הרי אלו מתפללין עליהן, שאין לך צרה יתירה מזו, שהבתים נופלים, ונמצאו בתיהן קבריהן.

ובארץ ישראל אין מתפללין על רוב הגשמים, מפני שהיא ארץ הרים, ובתיהם בנויים באבנים, ורוב הגשמים טובה להן, ואין מתענין להעביר הטובה:

תבואה שצמחה ונמנע המטר, והתחילו צמחים ליבש - הרי אלו מתעניין וזועקין עד שירדו גשמים, או עד שייבשו הצמחים.
וכן, אם הגיע זמן הפסח או קרוב לו בארץ ישראל, שהוא זמן פריחת האילנות שם, ולא ירדו גשמים - הרי אלו מתעניין וזועקין עד שירדו גשמים הראויין לאילנות, או עד שיעבור זמנם:

וכן, אם הגיע זמן חג הסוכות, ולא ירדו גשמים הרבה כדי למלאות מהן הבורות והשיחין והמערות - הרי אלו מתעניין עד שירד גשם הראוי לבורות.
ואם אין להן מים לשתות - מתענים על הגשמים בכל עת שלא יהיה להם מים לשתות, ואפילו בימות החמה:

פסקו הגשמים בין גשם לגשם ארבעים יום בימות הגשמים - הרי זו מכת בצורת, ומתעניין וזועקין עד שירדו הגשמים, או עד שיעבור זמנם: